

18

Statsministerkandidaterna

Precis som i många tidigare svenska val fanns det inför valet 2022 två tydliga alternativ som stod emot varandra när det gällde möjliga regeringsbildare, nämligen partiledarna för de två stora och i närtid flitigast regeringsbärande partierna Socialdemokraterna och Moderaterna. Även om Sverigedemokraterna såg ut att kunna utmana Moderaterna om att vara det största partiet på högersidan gjorde partiet inte några större anspråk på statsministerposten. Jimmie Åkessons möjligheter att bli tolererad som statsminister bedömdes som liten även av SD själva.

För nionde gången i Valundersökningarna genomförde vi utförliga mätningar av väljarnas värderingar av de två statsministerkandidaternas egenskaper – den här gången Magdalena Anderssons (S) och Ulf Kristerssons (M). Det finns inte utrymme att fråga om alla partiledare, därför är undersökningen begränsad till de två personer som bedöms vara de främsta statsministerkandidaterna. De egenskaper som inkluderades i Valundersökningen 2022 var *pålitlig, inspirerande, kunnig, sympatisk, vet hur vanligt folk tycker och tänker, talar så att vanligt folk förstår, stark ledare, empatisk* och *bra debattör*. De nio egenskaperna är tänkta att fånga upp olika typer av egenskaper som politiska ledare kan besitta.

Tidigare forskning har delat in ledares egenskaper i olika dimensioner, där vissa dimensioner spelar en större roll för ledarpopularitet och partival. Ett tidigt exempel är Miller m fl (1986) som delar in ledaregenskaper i fem kategorier, varav *kompetens, integritet* och *pålitlighet* är viktigast för väljarnas ogillande-gillande av politiska ledare och partival. *Karisma* och den femte kategorin *personliga egenskaper* (som utseende eller religion) spelar en mindre roll för väljares bedömningar av politiska ledare. Ett mer samtida exempel är Bittner (2011), som helt enkelt delar in ledares egenskaper i kategorierna *kompetens* och *karaktär*. Kompetens fångar upp en ledares förmåga, kunnighet och ledarskap, medan karaktär bland annat handlar om pålitlighet, ärlighet och empati.

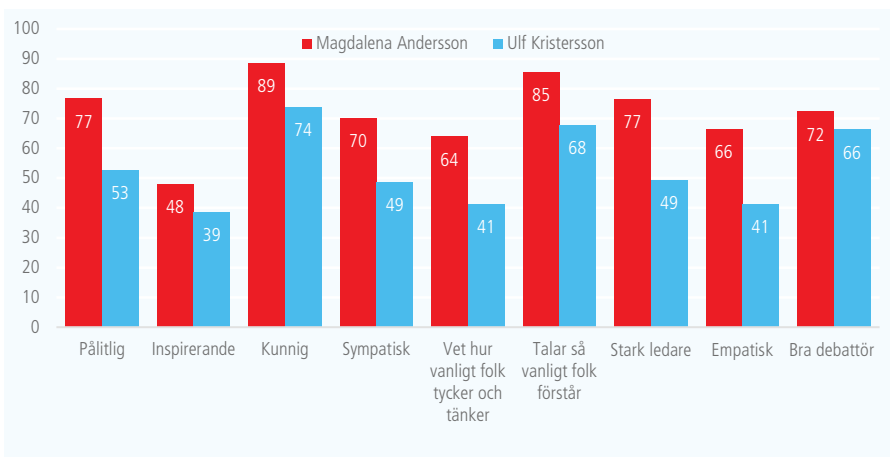
Tidigare analyser av svenska valundersökningar har visat att dessa ledaregenskaper har haft något olika betydelse för moderata och socialdemokratiska ledare när det gäller partiledarpopularitet och partival genom åren. Egenskapen *pålitlighet* är den faktor som sammantaget har störst samband med partiledarsympati och partival (Ohr & Oscarsson, 2013; Holmberg, Oscarsson & Cederholm Lager, 2023). I det här kapitlet kommer vi att förutom beskriva statsministerkandidaternas image enligt väljarna också analysera väljarnas önskestatsminister.

I figur 18.1 redovisas andelen väljare som anser att Magdalena Andersson och Ulf Kristersson stämmer in på nio egenskaper. Vi utgår från att det är positivt för ledarna att uppfattas ha egenskaperna.

Efter en hård debatt lördagkvällen den 8 september i TV4s "Duellen" genomfördes ett betydligt lättare "eftersnack" där de båda statsministerkandidaterna ombads av programledaren Niklas Källner att beskriva varandra med tre ord. Trevlig, moderat, idrottare, sa Magdalena Andersson om Ulf Kristersson. Ulf Kristersson svarade med tre egenskaper som han hört Andersson använda om sig själv: smart, snygg och trevlig. Foto: TV4.

Figur 18.1 Andel väljare som anser att Magdalena Andersson och Ulf Kristersson stämmer in på nio olika beskrivningar, 2022 (procent).

Källa: Valforskningsprogrammet: Valundersökningen 2022, förvalsundersökningen.

Kommentar: Enkätfrågan i Valundersökningen 2022 lyder: "På nedanstående lista finns ett antal ord och uttryck som kan användas för att beskriva olika egenskaper hos partiledarna. Hur bra tycker du att de stämmer in på Magdalena Andersson och Ulf Kristersson? (Vi tar bara upp partiledarna för Socialdemokraterna och Moderaterna)" Svartalternativen är: stämmer mycket bra, stämmer ganska bra, stämmer ganska dåligt, stämmer mycket dåligt. Staplarna visar andelen som ansåg att beskrivningen "stämmer mycket bra" eller "stämmer ganska bra" in på Magdalena Andersson respektive på Ulf Kristersson. Antalet svarande är som minst 1 400. Resultatet är viktat efter valresultatet. Endast respondenter som röstade i valet ingår i analysen.

Kampen mellan de två statsministerkandidaterna inför 2022 års val var allt annat än jämn. Resultaten visar att för alla egenskaper tycker väljarna att Andersson stämmer in på beskrivningarna i högre utsträckning än Kristersson. Egenskapen där Kristersson är närmast Andersson i väljarnas bedömningar är *bra debattör*: 66 procent mot 72 procent för Andersson. När det gäller egenskaper som *pålitlig*, *sympatisk*, *vet hur vanligt folk tycker och tänker*, *stark ledare* och *empatisk* har Andersson ungefär 20–25 procentenheter högre skattningar än Kristersson.

Väljarnas bedömningar av Magdalena Anderssons egenskaper är historiskt höga. Jämför vi genomsnittresultaten av väljarnas bedömningar av ledarnas egenskaper, så är det bara Fredrik Reinfeldt i valen 2006 och 2010, och Stefan Löfven i valet 2014 som har ett högre genomsnittresultat än Magdalena Andersson. Ulf Kristersson hamnar däremot endast strax ovanför de tre ledare som fått lägst resultat: Carl Bildt 1988, Göran Persson 1998 och Bo Lundgren 2002. För en genomgång av samtliga statsministerkandidater 1988–2022, se Oscarsson, Holmberg & Cederholm Lager (2023).

Anderssons försteg framför Kristersson var tydligt redan i opinionsinstitutens förtroendemätningar före valet 2022. Väljarkåren som helhet hade klart högre förtroende för Magdalena Andersson än Ulf Kristersson. I exempelvis Novus förtroendemätning från augusti 2022 uppgav 54 procent att de hade mycket eller ganska stort förtroende för Andersson, jämfört med 36 procent för Kristersson (Novus, 2022). Valundersökningarnas mätningar inför valet 2022 bekräftar att Anderssons ledarskaper bedömdes vara klart starkare än Kristerssons.³³

Väljarnas önskestatsminister

Att Magdalena Andersson var den mest populära statsministerkandidaten bekräftas också av svaren på vår fråga i valundersökningens förvalsstudie om vem väljarna helst vill se som statsminister efter valet. På en helt öppen fråga valde ett tydligt flertal, 48 procent, att de helst ville se Andersson som statsminister efter valet (se tabell 18.1). Anderssons siffra är hög. Sedan 1991 när mätningarna av önskestatsminister inleddes är det bara Göran Persson 2002 och Fredrik Reinfeldt 2010 som nått 50 procent (50 respektive 54 procent) (se även Falk & Oscarsson, 2018; Falk & Oscarsson, 2022).

I tabell 18.1 redovisar vi hela listan med personer som de svarande i valundersökningen har nämnt på frågan om vem de helst vill se som statsminister efter valet 2022. Ulf Kristersson är den näst mest nämnda kandidaten, med 26 procent omnämmanden. Jimmie Åkesson är god trea med 12 procent. Övriga partiledare har endast ett fåtal omnämmanden. Ebba Busch, Annie Lööf, Nooshi Dadgostar och Johan Pehrson har mellan fyra och knappt två procent. Förutom de nuvarande partiledarna så är det två andra namn på vår topplista: före detta statsminister Fredrik Reinfeldt och Moderaternas dåvarande ekonomisk-politiska talesperson Elisabeth Svantesson (med fem respektive fyra omnämmanden).

³³Andra mätningar visade liknande resultat. I Aftonbladet/Demoskops augustimätning uppgav 53 procent mycket eller ganska stort förtroende för Andersson, respektive 40 procent för Kristersson (Dawod & Granlund, 2022). Motsvarande andelar i Expressen/Sifos augustimätning var 55 procent för Andersson och 35 procent för Kristersson (Mossige-Norheim, 2022).

Tabell 18.1 Väljarnas önskestatsminister 2022 (procent)

Namn	Antal omnämmanden	Viktade procent
Magdalena Andersson	883	48,4
Ulf Kristersson	380	26,4
Jimmie Åkesson	163	12,1
Ebba Busch	53	4,0
Annie Lööf	52	2,6
Nooshi Dadgostar	33	1,9
Johan Pehrson	25	1,8
Fredrik Reinfeldt	5	0,2
Elisabeth Svantesson	4	0,4
Märta Stenevi	4	0,3

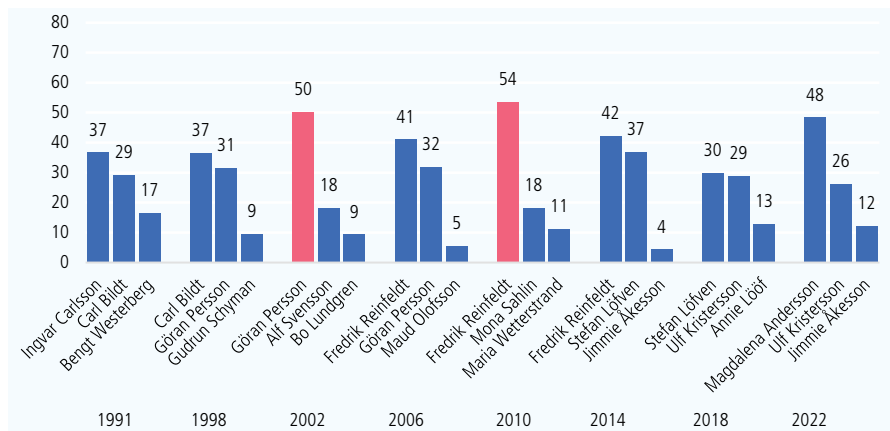
Källa: Valundersökningen 2022, förvalsundersökningen.

Kommentar: Frågan lyder: "Vem skulle du helst vilja ha som statsminister i regeringen efter valet?". Resultaten är oviktade. En viktning efter partival påverkar inte rangordningen mellan de tre toppkandidaterna. De viktade andelarna är 48 för Magdalena Andersson, 26 för Ulf Kristersson och 12 procent för Jimmie Åkesson.

Som vi alla vet fick väljarna inte som de ville i statsministerfrågan efter valet 2022. Det är dock inte något ovanligt att väljarna får en annan statsminister än den som flest önskar sig. I själva verket har det hänt många gånger tidigare. Ända sedan 1991 har vi frågat väljare om vem de önskar sig som statsminister, se figur 18.2 nedan. Vid valen 2002, 2006, 2010 och 2018 fick väljarna som de ville. Göran Persson var önskestatsminister 2002 och blev regeringsbildare 2002. Detsamma gäller för Fredrik Reinfeldt 2006 och 2010. Inför valet 2018 var det i princip oavgjort mellan Stefan Löfven och Ulf Kristersson (det skilde bara en procentenhet). Men vid 1991 års val önskade sig väljarna Ingvar Carlsson men fick Carl Bildt som statsminister. Sju år senare 1998 önskade sig folket Carl Bildt men fick Göran Persson (vid valet 1994 ställdes inte frågan om önskestatsminister). Vid valet 2014 var det Fredrik Reinfeldt som var det vanligaste önskemålet som statsminister (42 procent). Men det var Stefan Löfven som bildade regering.

Avståndet i procentenheter mellan väljarnas två mest önskade kandidater till statsminister var relativt stor 2022 – hela 22 procent. I historiens ljus har Anderssons tydliga övertag gentemot Kristersson få motsvarigheter. Ingvar Carlsson hade +8 procentenheter mot Carl Bildt 1991, Carl Bildt +6 mot Göran Persson 1998, Göran Perssons rekordstora +41 mot Bo Lundgren 2002 (även Alf Svensson hade +9 mot Bo Lundgren 2002), Fredrik Reinfeldt +9 mot Göran Persson 2006, Fredrik Reinfeldt +36 mot Mona Sahlin 2010, Fredrik Reinfeldt +5 mot Stefan Löfven 2014 och Stefan Löfven +1 mot Ulf Kristersson 2018. Anderssons övertag i valet 2022 var stort, men kunde inte mäta sig med Perssons övertag 2002 eller Reinfeldts 2010.

Figur 18.2 Väljarnas önskestatsminister 1991–2022 (procent)

Källa: Valundersökningarna 1991–2022, förvalsundersökningarna.

Kommentar: Resultaten är hämtade från en öppen fråga om vem de svarande önskar sig som statsminister efter valet. Resultaten har viktats mot valresultatet. Endast respondenter som röstade i valet ingår i analysen.

Alla önskar sig inte lika hett Magdalena Andersson, Ulf Kristersson eller Jimmie Åkesson som statsministrar. Det finns betydande skillnader mellan olika befolkningsgrupper. En ytterligare nedbrytning kan visa i vilka väljargrupper de tre mest önskade statsministrarna hade sitt starkaste stöd (se tabell 18.2).

Ser vi till ideologisk placering och partival är mönstren tydliga. Väljare önskar sig framför allt att partiledaren de röstar på eller partiledaren som leder regeringsunderlaget de röstar på ska bli statsminister. Troligtvis är väljarna rätt realistiska i sina önsknings, och hoppas på att en kandidat som faktiskt har möjlighet att bli statsminister ska bli det. Personer som placerar sig till vänster och personer som röstar på partier till vänster (Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna) önskade sig Magdalena Andersson som statsminister i hög utsträckning. Även bland Centerpartiets väljare var det en klar majoritet som önskade sig Magdalena Andersson som statsminister (60 procent). Bland socialdemokratiska väljare svarade nästan alla (97 procent) sin partiledare som önskestatsminister.

Bland moderata väljare var det å andra sidan en av fem som nämnde ett annat namn än Ulf Kristersson som önskestatsminister, och hela 12 procent som svarade Magdalena Andersson. Men majoriteten av M-väljarna uppgav ändå Ulf Kristersson som den de helst skulle se som statsminister (77 procent). Kristersson hade även stöd bland liberaler, kristdemokrater och sverigedemokrater. Av L-väljarna var det 46 procent som önskade sig Ulf Kristersson som statsminister, 23 procent som önskade sig Magdalena Andersson och 17 procent som önskade sig Johan Pehrson. Av KD-väljarna var det knappt hälften som önskade sig Ulf Kristersson som statsminister (49 procent), 5 procent önskade sig Magdalena Andersson och 27 procent önskade sig Ebba Busch.

Tabell 18.2 Andelen väljare i olika grupper som nämner Magdalena Andersson, Ulf Kristersson och Jimmie Åkesson som önskestatsminister inför valet 2022 (procent).

	Magdalena Andersson	Ulf Kristersson	Jimmie Åkesson	Övriga	Total	Antal svarande
Samtliga	48	26	12	13	100	1 209
Man	42	30	15	14	100	626
Kvinna	56	22	9	13	100	583
18–34 år	42	23	16	19	100	123
35–49 år	39	25	12	23	100	207
50–64 år	47	26	15	13	100	348
65–74 år	51	28	11	10	100	280
75+	58	28	8	6	100	251
Grundskola	52	23	17	8	100	139
Gymnasium/Eftergymnasial	44	24	19	13	100	370
Högskola/Universitet	51	28	6	14	100	590
Svensk bakgrund	48	27	12	13	100	1 113
Utländsk bakgrund	50	16	18	15	100	96
Tjänstemän	52	27	9	12	100	677
Arbetare	48	19	19	14	100	308
Företagare	31	34	17	18	100	91
Ren landsbygd	43	28	13	16	100	167
Mindre tätort	48	22	17	13	100	238
Stad eller större tätort	50	28	10	12	100	572
Stockholm, Göteborg, Malmö	49	25	10	15	100	199
Mycket intresserad	39	33	12	15	100	272
Ganska intresserad	51	25	11	13	100	685
Inte särskilt/allt intresserad	51	23	15	12	100	249
Låg politisk kunskap	54	16	14	16	100	269
Medel politisk kunskap	54	27	8	11	100	398
Hög politisk kunskap	42	31	14	13	100	534
Låg medieexponering	41	21	24	14	100	182
Medel medieexponering	50	23	15	12	100	309
Hög medieexponering	47	33	9	12	100	350
Övertygad partianhängare	49	17	24	9	100	150
Partianhängare	50	27	11	11	100	215
Endast partipreferens	46	29	12	13	100	589
Ingen partipreferens	52	24	5	18	100	199
Långt till vänster	87	0	1	12	100	233
Något till vänster	92	0	2	5	100	255
Varken t v eller t h	68	8	12	12	100	172
Något till höger	23	43	15	19	100	261
Långt till höger	3	58	25	14	100	234
Vänsterpartiet	72	0	0	28	100	72
Miljöpartiet	88	0	0	12	100	91
Socialdemokraterna	97	1	0	1	100	451
Centerpartiet	60	8	0	32	100	97
Liberalerna	23	46	0	30	100	69
Kristdemokraterna	5	49	2	44	100	59
Moderaterna	12	77	2	9	100	191
Sverigedemokraterna	8	28	55	9	100	170

Källa: Valundersökningen 2022, förvalsundersökningen.

Kommentar: Resultaten är hämtade från en öppen fråga om vem de svarande önskar sig som statsminister efter valet. Resultaten har viktats mot valresultatet. Endast respondenter som röstade i valet ingår i analysen.

Magdalena Andersson hade ett övertag även bland personer som placerar sig varken till höger eller vänster. En klar majoritet önskade sig Magdalena Andersson som statsminister (68 procent), 12 procent önskade sig Jimmie Åkesson och 8 procent önskade sig Ulf Kristersson. Bland personer som placerar sig något till höger var det 23 procent som önskade sig Magdalena Andersson som statsminister, men Ulf Kristersson var alltså mer populär (43 procent nämnde Kristersson). Bland personer som står långt till höger har Magdalena Andersson ett betydligt mindre stöd, endast 3 procent. Bland väljarna längst till höger var det 58 procent som önskade sig Ulf Kristersson som statsminister och 25 procent som önskade sig Jimmie Åkesson. Magdalena Andersson åtnjöt inte bara en stor popularitet bland de socialdemokratiska väljarna och väljare till mitten-vänsterpartierna utan erhöll också ett visst mått av popularitet bland mitten-högerväljare och bland personer som placerade sig något till höger.

De som valde Jimmie Åkesson som önskestatsminister var nästan uteslutande SD-väljare. Bland de övriga partierna var det ytterst få väljare som önskade sig Jimmie Åkesson som statsminister. Bland sverigedemokratiska väljare var andelen som nämnde Jimmie Åkesson relativt låg, 55 procent. En möjlig förklaring är att de sverigedemokratiska väljarna helt enkelt var realistiska. Inför valet var det tydligt att det var Ulf Kristersson som var statsministerkandidaten bland mitten-högerpartierna. Om vi undersöker hur samma grupp svarande placerade Ulf Kristersson och Jimmie Åkesson på ogillar-gillarskalan finner vi inte något stöd för att Ulf Kristersson skulle ha något popularitetsövertag i den väljargruppen. Åkesson var mer populär än Kristersson även bland de sverigedemokratiska väljare som svarade Ulf Kristersson som önskestatsminister. Ser vi till partiidentifikation visar det sig att SD-väljare som önskade sig Ulf Kristersson som statsminister i lägre utsträckning betraktar sig som anhängare av partiet. Det är en indikation på att väljarna har den politiska verkligheten i åtanke när de blir tillfrågade om vilken kandidat de helst ser som statsminister.

Väljarna bedömde Magdalena Andersson mer positivt än Ulf Kristersson när det gäller egenskaper som pålitlig, kunnig, inspirerande och stark ledare.

Hälften av väljarna önskade sig Magdalena Andersson som statsminister efter valet 2022.

Var fjärde önskade sig Ulf Kristersson och var tionde Jimmie Åkesson som statsminister.